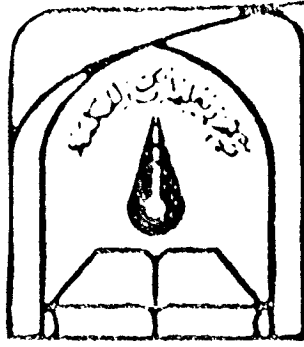

11 / 10 / 19

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

11

٥٠٧٣٨

دانشگاه تربیت مدرس

دانشکده علوم انسانی

رساله دوره دکتری رشته علوم قرآن و حدیث

معیارهای فهم و نقد حدیث

در تفسیر المیزان

شادی نفیسی

۱۳۸۱ / ۵ / ۲

استاد راهنما:

استاد محمد علی مهدوی راد

اساتید مشاور:

دکتر سید محمد باقر حجتی دکتر نهله غروی نائینی

۳ ۶۸۰ ۵

بهار ۱۳۸۱

مجلس شورای اسلامی ایران
کتابخانه مرکزی

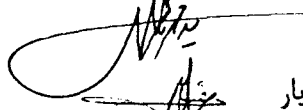
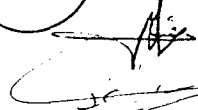
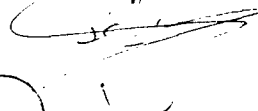
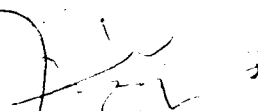

باسمه تعالی

تأییدیه اعضای هیأت داوران حاضر در جلسه دفاع از رساله دکتری

اعضای هیأت داوران نسخه نهایی رساله خانم شادی نفیسی

تحت عنوان معیارهای فهم و نقد حدیث در تفسیر المیزان

را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه دکتری پیشنهاد می کنند.

امضاء	رتبه علمی	نام و نام خانوادگی	اعضای هیأت داوران
	استادیار	استاد محمد علی مهدوی راد	۱- استاد راهنما
	استاد	دکتر سید محمد باقر حجتی	۲- استاد مشاور
	استادیار	دکتر نهله غروی نائینی	۳- استاد مشاور
	استاد	دکتر صادق آئینه‌وند	۴- استاد ناظر
	دانشیار	دکتر یدالله نصیریان	۵- استاد ناظر
	استادیار	دکتر محمد علی لسانی فشارکی	۶- استاد ناظر
	استادیار	دکتر خلیل پروینی	۷- استاد ناظر
	استادیار	دکتر خلیل پروینی	۸- نماینده شورای تحصیلات تکمیلی

آیین نامه چاپ رساله‌های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله)های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش‌آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می‌شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله)ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی، به مرکز نشر دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه)، عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر حاصل رسالهٔ دکتری نگارنده در رشته علوم قرآن و حدیث است که در سال ۱۳۸۱ در دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی جناب استاد محمد علی مهدوی راد و مشاورهٔ جناب آقای دکتر محمد باقر حجتی و سرکار خانم دکتر نهله غروی نائینی از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه‌های نشریات دانشگاه تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به مرکز نشر دانشگاه اهدا کند دانشگاه می‌تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می‌کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می‌تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می‌دهد به منظور استیفای حقوق خود از طریق دادگاه معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش تأمین نماید.

ماده ۶: اینجانب شادی نفیسی دانشجوی رشته علوم قرآن و حدیث در مقطع دکتری تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده به آن ملتزم می‌شوم.

رئیس هیأت مدیرهٔ انجمن علمی ایران
تربیت مدرس

هنوز هم از ورای تاریخ طنین گامهای استوار مردان و زنانی به گوش می‌رسد که در دفاع نیکو و شایسته از این مکتب جانشان را در جوهر قلمشان نهادند و عشقشان را بر تک تک واژه‌ها دمیدند.

تقدیم به:

میراث‌بانان گنجینه عترت،

فرهنگسازان عرصه علم و فضیلت،

آن عالمانی که عشق را در پرتو عقل سامان دادند و

آنهمه را به زیور عمل آراستند و یکسر حق را پاس داشتند.

باشد که در هنگامه قیامت در سؤال از دو گنجینه

گرانبار امت، سربلند بیرون آیند.

رئیس‌جمهوری
جمهوری اسلامی ایران
سید علی خامنه‌ای

تقدیر

خداوند متعال را حمد و سپاس می‌گوییم که ما را به نعمت اسلام مفتخر ساخت و به ایمان، حیات حقیقی بخشید و ما را در تلاش برای فهم بهتر قرآن و درک عمیقتر احادیث پیامبر اکرم(ص) و ائمه اهل بیت(ع) موفق ساخت.

همچنانکه لازم می‌دانم از کلیه کسانی که به نوعی در تهیه این رساله - از انتخاب موضوع تا تدوین نهایی - مرا یاری کردند، تشکر نمایم؛ بویژه از استاد محترم جناب حجه‌الاسلام محمد علی مهدوی راد که راهنمایی این رساله را به عهده داشتند و به رغم اشتغالات فراوان علمی و محدودیت شدید وقت، همواره با گشاده دستی و گشاده رویی، وقت خود را به بررسی این تحقیق و گفتگو درباره آن اختصاص دادند، با فراهم آوردن منابع مورد نیاز، انجام آن را تسهیل کردند، با راهنمایی‌های ارزنده‌شان حل و معضلات آن را ممکن ساختند و در نهایت دقت و حوصله این نوشتار طولانی را مطالعه کردند، نهایت قدردانی و سپاس خود را ابراز دارم و برای ایشان از خداوند متعال عمری پربار را همراه با سلامت و عزت آرزو دارم. همچنین از اساتید مشاور، جناب آقای دکتر محمد باقر حجتی و سرکار خانم دکتر نهله غروی نائینی که زحمت مطالعه این تحقیق را تقبل فرمودند، بسیار سپاسگزارم و پیشنهادات سودمند و تذکرات مفیدشان را ارج می‌نهم. همچنین از استاد محترم جناب حجه‌الاسلام عابدی که با مطالعه بخشهایی از این تحقیق، از تذکرات راهگشایشان بهره‌مند شدم، نهایت تشکر را می‌نمایم. همچنین از مادر عزیزم که در کنار تشویقها و همراهی‌ها، کار طاقت فرسای نمونه‌خوانی را انجام دادند، به غایت متشکرم. در نهایت از همسر و فرزندانم از صمیم قلب سپاسگزارم که بی شک انجام این تحقیق تنها نتیجه شکیبایی، تشویق، همراهی و همکاری ایشان بوده است.

چکیده

تعیین معیارهایی برای نقد حدیث و توجه به نکاتی در فهم حدیث از جمله اموری است که ریشه در روایات پیامبر اکرم (ص) و ائمه اهل بیت (ع) دارد و از دیرباز مورد توجه بوده است. با اینهمه در غیر حوزه فقه، حدیث پژوهان در داوری درباره احادیث بسیار احتیاط کرده‌اند و این احتیاط در حوزه روایات شیعی آن چنان شدید بوده است که کمتر نگاشته‌ای مستقل در این باره شکل گرفته و موارد انگشت شمار آن هم، منحصرأ متعلق به دوره معاصر است. در این میان بحث روایی تفسیر المیزان، با گردآوری روایات غیر فقهی ناظر به آیات قرآنی، مجموعه‌ای گسترده و بی‌بدیل را فراهم آورده که ضمن آن علامه به داوری درباره احادیث پرداخته و کاستی‌ها و ناستاری‌های روایات را در کنار پیچیدگی‌ها و لطایف آن به نیکویی نمایانده است. علامه در بررسی خود از روایات، بیش از هر چیز، به متن روایت توجه دارد و از ضعف سند جز به عنوان قرینه‌ای در کنار متن، یاد نمی‌کند. همچنانکه متن روایات را با عرضه بر قرآن، سنت، عقل، تاریخ، واقع و علم به نقد می‌کشد. اما رویکرد علامه را تنها در همین معیارها نمی‌توان خلاصه کرد.

دسته‌بندی موضوعی روایات، به روایات اسباب نزول، اعتقادی، تاریخی و نیز روایاتی که آیات را به نوعی در حق ائمه (ع) تفسیر می‌کند، حکایت از آن دارد که علامه در هریک از این حوزه‌ها، رویکردی مبتنی بر مبانی نظری، ویژه هر حوزه دارد و در هر حوزه پاره‌ای از معیارها، از جایگاهی ویژه برخوردارند. بدانسان که علامه در نقادی وایات اسباب نزول، به هیچ رو به شاخصهای لفظی و تعبیرات توجه نمی‌کند و بیش از همه بر موافقت روایات بر جزئیات واقعه در قرآن تأکید می‌کند. او روایاتی را که آیات را به نوعی در حق ائمه (ع) تفسیر می‌کند، عموماً "جری" و در مرتبت بعدی "باطن" می‌خواند و این دو امر را غیر از تفسیر می‌داند. از نظر او در اعتقادات، تنها دلایل قطعی از کتاب و سنت معتبر هستند و روایات آحاد در این حوزه کاربرد ندارد. پیچیدگی معنایی دسته‌ای از روایات این حوزه، موجب شده تا روایات آن متشابه دانسته شوند که علامه در نهایت دقت، آنها را در پرتو

محکّمات از روایات توضیح می‌دهد. روایات داستانی، از نظر علامه، به شدت دستخوش تحریف و جعل قرار گرفته‌اند و او در نقادی این داستانها، بیش از همه به عصمت و فرائد از آن، شخصیت پیامبران(ع) توجه دارد و اینهمه تنها اجمالی از نکته سنجیها و نقادیهای علامه است. اهمیت بحث روایی المیزان از یکسو در جامعیت علمی مؤلف آن است که موجب شده تا از منظر یک اصولی در احادیث با قاعده‌مندی تدبر کند و از منظر یک متکلم پیامدهای سخن و بازتاب کلامی روایات را از نظر دور ندارد و از منظر یک عارف و فیلسوف از پیچیدگی و عمق پاره‌ای از مباحث اعتقادی غافل نماند. گستره فراخ بحث روایی که تمامی قرآن را به‌رغم تنوع موضوعات در بر می‌گیرد، در کنار اهتمام علامه به نقل‌های متعدد یک روایت و بویژه مقارنه منابع شیعی و سنی یک حدیث، امتیاز دیگر این بخش از تفسیر المیزان است که اینهمه - روبرو هم - موجب شده تا بحث روایی المیزان، دائره‌المعارفی گرانقدر از روایات تفسیری شیعه و تا حدی، اهل سنت باشد.

واژگان کلیدی: روایات تفسیری - تفسیر المیزان - علامه طباطبایی - معیارهای نقد حدیث -

روایات داستانی - روایات اعتقادی - روایات اسباب نزول - جری - باطن.

فهرست

صفحه

عنوان

کلیات تحقیق

۲ ضرورت، اهمیت و هدف، تحقیق
۷ سؤالهای اصلی و فرضیات تحقیق
۸ روش انجام تحقیق
۹ سابقه تحقیق

فصل اول: معیارهای فهم و نقد حدیث در منابع اسلامی

۱۲ ۱-۱- در عصر حضور
۱۲ ۱-۱-۱- در عصر پیامبر اکرم(ص)
۱۹ ۱-۱-۱-۱- آداب نقل حدیث
۱۹ ۱-۱-۱-۱-۱- نهی از بازگویی دروغ
۲۰ ۱-۱-۱-۱-۲- پرهیز از مراجعه به سخنان تحریف شده اهل کتاب در تفسیر قرآن
۲۴ ۱-۱-۱-۱-۳- دقت در نقل و اهتمام به بازگویی حدیث
۲۶ ۱-۱-۱-۱-۴- توجه به اختلاف درک شنوندگان
۲۷ ۱-۱-۱-۲- معیار سنجش
۲۷ ۱-۱-۲-۱- موافقت با حق

- ۳۱-۱-۱-۲-۳- همسویی با فطرت بشری و عرف دینداران.....
- ۳۴-۱-۲- در عصر ائمه(ع).....
- ۴۳-۱-۲- از دیدگاه عالمان.....
- ۴۳-۱-۲-۱- معیارهای فهم حدیث.....
- ۴۴-۱-۱-۲-۱- شناخت حدیث در پرتو قرآن.....
- ۴۶-۱-۲-۲- جمع‌آوری احادیث در یک موضوع.....
- ۵۵-۱-۲-۴- هدف ثابت و وسیله متغیر.....
- ۵۹-۱-۲-۴- توجه به حقیقت و مجاز در حدیث.....
- ۶۴..... * تمثیل
- ۶۶-۱-۲-۵- توجه به مدلولات الفاظ در عصر نزول.....
- ۶۹-۱-۲-۲- معیارهای نقد حدیث.....
- ۶۹-۱-۲-۲-۱- بررسی سند.....
- ۷۲-۱-۲-۲-۲- نقد متن.....
- ۷۶-۱-۲-۲-۲-۱- تعارض با قرآن.....
- ۸۱-۱-۲-۲-۲-۲- تعارض با سنت.....
- ۸۴-۱-۲-۲-۲-۳- تعارض با شخصیت معصوم.....
- ۸۵-۱-۲-۲-۲-۴- تعارض با عقل.....
- ۸۸-۱-۲-۲-۲-۵- تعارض با علم.....
- ۹۰-۱-۲-۲-۲-۶- تعارض با واقعیت.....
- ۹۴-۱-۲-۲-۲-۷- تعارض با تاریخ.....
- ۱۰۰-۱-۲-۲-۲-۸- جانبداری از جریانهای سیاسی، کلامی، فقهی.....

فصل دوم: آشنایی با مؤلف المیزان، المیزان و "بحث روایی"

- ۱-۲- آشنایی با مؤلف المیزان: مروری کوتاه بر زندگی..... ۱۰۷
- ۱-۱-۲- خانواده..... ۱۰۷
- ۲-۱-۲- تحصیلات و اساتید..... ۱۰۸
- ۳-۱-۲- بازگشت به وطن..... ۱۱۲
- ۴-۱-۲- هجرت به قم..... ۱۱۳
- ۵-۱-۲- شاگردان..... ۱۱۶
- ۶-۱-۲- تألیفات..... ۱۱۷
- ۲-۲- آشنایی با المیزان..... ۱۲۰
- ۳-۲- آشنایی با "بحث روایی" در المیزان..... ۱۲۴

فصل سوم: معیارهای فهم و نقد حدیث در روایات اسباب نزول

- ۱-۳- دیدگاه عالمان در باره روایات اسباب نزول..... ۱۳۹
- ۱-۱-۳- راه دستیابی به اسباب نزول..... ۱۴۳
- ۲-۱-۳- تعبیر بازگوکننده اسباب نزول..... ۱۴۸
- ۳-۱-۳- اهمیت شناخت اسباب نزول..... ۱۵۳
- ۲-۳- دیدگاه علامه طباطبایی در باره روایات اسباب نزول..... ۱۵۷
- ۱-۲-۳- رویکرد علامه به روایات اسباب نزول..... ۱۵۷
- ۲-۲-۳- نقد روایات اسباب نزول..... ۱۶۷
- ۱-۲-۲-۳- نقد سند..... ۱۶۷
- ۲-۲-۲-۳- نقد متن..... ۱۶۹
- ۱-۲-۲-۲-۳- عدم انطباق بر آیه..... ۱۷۰
- ۲-۲-۲-۲-۳- تعارض با زمان نزول آیه..... ۱۷۷

فصل چهارم: معیارهای فهم و نقد روایاتی که آیات را در حق ائمه(ع) تفسیر می‌کنند

- ۱-۴-۱- مصداق جری..... ۱۸۹
- ۱-۴-۱-۱- روایات جری..... ۱۹۰
- ۱-۴-۲- دیدگاه عالمان درباره جری..... ۱۹۸
- ۱-۴-۳- دیدگاه علامه درباره جری..... ۲۰۱
- ۱-۴-۴- بررسی موردی کاربرد جری..... ۲۰۳
- ۱-۴-۱-۴- دسته بندی روایاتی در حق ائمه(ع) که علامه "جری" می‌خواند..... ۲۰۳
- ۱-۴-۱-۴-۱- دسته اول: تعابیر عام..... ۲۰۴
- ۱-۴-۱-۴-۲- دسته دوم: عناوینی که به انسان اختصاص ندارد..... ۲۱۲
- ۱-۴-۱-۴-۳- دسته سوم: قضایای حقیقیه..... ۲۱۷
- ۱-۴-۱-۴-۴- دسته چهارم: داستانها..... ۲۱۹
- ۱-۴-۱-۴-۵- دسته پنجم: تقطیع از سیاق..... ۲۲۱
- ۱-۴-۱-۴-۶- دسته ششم: تشبیه‌ها..... ۲۲۹
- ۱-۴-۲-۴- دسته بندی روایاتی در باره غیر ائمه(ع) که علامه جری می‌خواند..... ۲۳۶
- ۱-۴-۱-۲-۴-۱- دسته اول: تعابیر عام..... ۲۳۶
- ۱-۴-۲-۲-۴-۱- دسته دوم: عناوینی که به انسانها اختصاص ندارد..... ۲۳۹
- ۱-۴-۲-۲-۴-۳- دسته سوم: قضایای حقیقی..... ۲۳۹
- ۱-۴-۲-۲-۴-۴- دسته چهارم: داستانها..... ۲۳۹
- ۱-۴-۲-۲-۴-۵- دسته پنجم: تقطیع از سیاق..... ۲۴۰
- ۱-۴-۲-۲-۴-۶- دسته ششم: تشبیه‌ها..... ۲۴۵
- ۱-۴-۵-۱- بررسی رویکرد علامه به جری..... ۲۴۵
- ۲-۴-۲- مصداق باطن..... ۲۴۷
- ۱-۲-۴- دیدگاه عالمان درباره باطن..... ۲۴۸

- ۲۴۹..... ۴-۲-۱-۱- دیدگاه اول: تهذیب نفس، راه رسیدن به باطن
- ۲۵۴..... ۴-۲-۱-۲- دیدگاه دوم: تفکر راه رسیدن به باطن
- ۲۶۰..... ۴-۲-۲- دیدگاه علامه درباره رابطه ظاهر و باطن
- ۲۶۵..... ۴-۲-۲-۱- دیدگاه علامه درباره دلیل اختلاف فهم و رسیدن به معانی عمیقتر
- ۲۶۷..... ۴-۲-۳- بررسی موردی کاربرد باطن
- ۲۶۷..... ۴-۲-۳-۱- دسته‌بندی روایاتی در حق ائمه(ع) که علامه باطن می‌نامد
- ۲۶۷..... ۴-۲-۳-۱-۱- دسته اول: تعابیر عام
- ۲۷۰..... ۴-۲-۳-۲- دسته دوم: عناوینی که به انسانها اختصاص ندارد
- ۲۷۶..... ۴-۲-۳-۱-۴- دسته سوم و چهارم: قضایای حقیقیه داستانها
- ۲۷۶..... ۴-۲-۳-۱-۵- دسته پنجم: تقطیع از سیاق
- ۲۷۸..... ۴-۲-۳-۱-۶- دسته ششم: تشبیهها
- ۲۸۱..... ۴-۲-۴- بررسی رویکرد علامه به باطن
- ۲۸۷..... ۴-۳- مصادق ولایت الهی
- ۲۹۱..... ۴-۴- مصادق تأویل
- ۲۹۳..... ۴-۵- انحصار در ائمه اهل بیت(ع)
- ۳۱۲..... ۴-۶- علامه و نقد روایاتی که آیات را در حق ائمه(ع) تفسیر می‌کند
- ۳۱۲..... ۴-۶-۱- نقد متن
- ۳۱۶..... ۴-۶-۲- عدم داوری
- ۳۲۰..... ۴-۶-۳- نقد سند
- ۳۲۲..... ۴-۷- بررسی رویکرد علامه به روایاتی که آیات را در حق ائمه(ع) تفسیر می‌کند

فصل پنجم: معیارهای فهم و نقد در روایات اعتقادی

- ۱-۵- دیدگاه عالمان درباره جایگاه روایات اعتقادی..... ۳۳۸
- ۲-۵- دیدگاه علامه درباره روایات اعتقادی..... ۳۴۳
- ۳-۵- بررسی موردی روش علامه در مباحث اعتقادی..... ۳۵۲
- ۱-۳-۵- روایات اسم اعظم خداوند..... ۳۵۵
- ۲-۳-۵- روایات رؤیت خداوند..... ۳۵۸
- ۳-۳-۵- روایات تکلم خداوند..... ۳۶۶
- ۴-۳-۵- روایات عرش..... ۳۶۷
- ۵-۳-۵- روایات عالم ذر..... ۳۷۷
- ۱-۵-۳-۵- دیدگاه عالمان درباره عالم ذر..... ۳۷۷
- ۱-۱-۵-۳-۵- دیدگاه اول..... ۳۷۹
- ۲-۱-۵-۳-۵- دیدگاه دوم..... ۳۸۳
- ۲-۵-۳-۵- دیدگاه علامه در باره عالم ذر..... ۳۹۲
- ۶-۳-۵- روایات طینت..... ۴۰۷
- ۱-۶-۳-۵- دسته اول:..... ۴۱۹
- ۲-۶-۳-۵- دسته پنجم:..... ۴۲۰
- ۳-۶-۳-۵- دسته دوم، سوم و چهارم..... ۴۲۳
- ۴-۶-۳-۵- بررسی دیدگاه علامه..... ۴۳۳
- ۷-۳-۵- روایات معراج..... ۴۳۵
- ۱-۷-۳-۵- دیدگاه عالمان درباره روایات معراج..... ۴۳۵
- ۲-۷-۳-۵- دیدگاه علامه طباطبایی درباره روایات معراج..... ۴۴۹
- ۸-۳-۵- روایات درباره ملائکه، شیطان و تمثل آنها..... ۴۶۲
- ۱-۸-۳-۵- نقد روایات شیطان و ملائکه..... ۴۷۱

۴۷۶..... ۵-۳-۹- روایات دیگر موضوعات اعتقادی

فصل ششم: معیارهای فهم و نقد حدیث در روایات داستانی

- ۴۸۳..... ۶-۱- دیدگاه عالمان درباره روایات داستانی
- ۴۹۶..... ۶-۲- دیدگاه علامه طباطبایی درباره روایات داستانی
- ۴۹۷..... ۶-۲-۱- دسته اول: روایات قابل قبول
- ۵۰۳..... ۶-۲-۲- دسته دوم: روایات مردود
- ۵۰۴..... ۶-۲-۲-۱- تعارض با عصمت و شخصیت نبی
- ۵۲۳..... ۶-۲-۲-۲- عدم انطباق بر قرآن
- ۵۲۷..... ۶-۲-۳- دسته سوم روایات: نه قبول و نه رد
- ۵۲۸..... ۶-۲-۳-۱- رویکرد اول: محال نیست، اما دلیلی بر پذیرش نداریم
- ۵۲۹..... ۶-۲-۳-۱-۱- نفوذ اسرائیلیات
- ۵۴۲..... ۶-۲-۳-۲- رویکرد دوم: محال نیست پس دلیلی بر رد نداریم
- ۵۴۴..... ۶-۲-۳-۳- بررسی دو رویکرد علامه
- ۵۵۰..... ۶-۲-۴- معیارهای نقد معجزات در روایات
- ۵۵۰..... ۶-۲-۴-۱- جایگاه عقل در نقد معجزات
- ۵۵۵..... ۶-۲-۴-۲- جایگاه علم در نقد معجزات
- ۵۵۷..... ۶-۲-۴-۲-۱- مورد اول: علم و معجزه مسخ
- ۵۶۴..... ۶-۲-۴-۲-۲- مورد دوم: علم و معجزات کیهانی: رد الشمس و شق القمر
- ۵۶۸..... ۶-۲-۵- تشویش متن: ویژگی روایات داستانی
- ۵۷۲..... ۶-۲-۶- جایگاه تورات در بررسی روایات داستانی